

ספר

שש משזד

חלק רביעי

שאלות ותשובות, מאמרים ובירורי דינים
על חלק אורח חיים, יורה דעה אבן העזר וחושן משפט

חיברתיו וערכתיו בחמלת ה' עלי

שניאור ז. בלאאמו"ר הרה"ג ישראל שליט"א רווח

רב קהילת 'משכן התורה', אלעד

וראש 'המכון למצוות התלויות בארץ'

ומח"ס שו"ת 'חלקת השדה' [ה"כ] 'תולעת שני' [ד"כ]

'קצירת השדה' 'שביתת השדה' 'עץ השדה' 'תבואת השדה' ועוד

בהוצאת

שנת תשפ"ו

הסכמות לספרים הקודמים ולספר
שש משזר כרך ראשון נתקבלנו מגדולי
דורינו זצוק"ל. ויבדל"א מחכמי ופוסקי
הדור שליט"א, ונדפסו במקומם, קחם
משם ויערב לך.

הספר נערך בסיוע והשתתפות
צוות המחלקה התורנית של
'המכון למצוות התלויות בארץ'
רבי ישראל אנקווה שליט"א
רבי מנחם דרורי שליט"א
רבי דוד זית שליט"א
רבי יונתן גבריאל שליט"א

הספר יו"ל
בסיוע משרד התרבות - מינהל התרבות

כל הזכויות שמורות

'המכון למצוות התלויות בארץ'
ת.ד. 176 אלעד
טלפון: 03-9030580
פקס: 03-9030891
דוא"ל: mail@macon.co.il

סדר ועימוד: מיכאל אמרוסי

תוכן ענינים

שז"ת שש משזר חלק רביעי

אורח חיים

יג	האם צריך להסיר טבעות בנטיילת ידיים שחרית או לאחר יציאה מבית הכסא.....	סימן א
טז	מי שנקטעה ידו הימנית היאך ינהג לגבי הנחת תפילין ונטיילת לולב [ודין יד ביונית].....	סימן ב
כ	אם צריך לענות ברוך הוא וברוך שמו, ואם מותר לומר פסוקים בברכת כהנים.....	סימן ג
כג	בתפילה בבית העלמין עם האבלים לאחר הלוויה, האם אומרים תחנון.....	סימן ד
כו	ברכת הנהנין על מוצר הנקרא 'מולר רייז'.....	סימן ה
לג	בגדים שהגיעו בשבת מחוץ לתחום אם מותר לזבשם בשבת.....	סימן ו
לו	האם אתרוג והדס דינם כמוקצה ביו"ט ראשון שהל בשבת.....	סימן ז
לט	כיצד יש לנהוג בשבע ברכות לאחר סעודה שלישית.....	סימן ח
מד	הכשר כלים מחומרים חדשים כגון שיש 'LAMINAM' ['למינם'] ועוד.....	סימן ט
סו	חיטים וקמח מאימתי ובאיזה אופן יש לחוש שמא החמיצו דין הקמח בימינו לפסח ולאחר הפסח ושימוש בקמח בהכנת עוגות למצה עשירה.....	סימן י
קיג	בדין פטריות שמפניון אם לחוש בפסח למצע הגידול או לחומרי הזריעה.....	סימן יא
קיז	תקע בשופר דרך האף אם יצא ידי חובה.....	סימן יב
קלט	בדין נקודות שחורות על הפיטם של האתרוג ואם יש לחוש לחידושו של כף החיים אודות הפיטם הבשרני.....	סימן יג
קכה	מי ששהה בביתו ובמוצאי שבת עתיד לנסוע ולצון בבית אביו היכן ידליק נרות הנוכה.....	סימן יד

יורה דעה

קלא	אם מותר לשחוט לכבוד הצדיק בסמוך למקום קבורתו.....	סימן א
קלד	דין בשר שנתעלם מן העין בסניפי מכירת אוכל מוכן.....	סימן ב
קלו	אם מותר לשים תבלינים על כבד קודם צלייתו.....	סימן ג
קלח	קונטרס בדין היוצא מן הטמא.....	סימן ד
קלח	אות א + דין מי רגלים של בהמה טמאה כפי העולה מהסוגיא בבכורות.....	אות א
קמא	אות ב + דין מי רגלים של בהמה טמאה בדעת הראשונים ודעת הרמב"ם להלכה.....	אות ב
קמה	אות ג + דין מי רגלים של בהמה טמאה לדעת השו"ע, והדין אם מותר לחולה שאב"ס.....	אות ג
קמו	אות ד + האם לדעת האוסרים 'יוצא' כשאינו ממוצה, אם איסורו מהתורה או מדרבנן.....	אות ד
קמח	אות ה + בדין מי רגלים של בהמה טהורה.....	אות ה
קנ	אות ו + בדין החלב ומי החלב לענין אבר מן החי ואם דין מי החלב כחלבי.....	אות ו
קנד	אות ז + בדין דבש דבורים אם נחשב כיוצא מן הטמא.....	אות ז
קנה	אות ח + בדין דבש גיזין וצרעין אם נחשב כיוצא מן הטמא, וזיהוי דבש זה.....	אות ח

אות ט + הלכה למעשה בדין הדבש לסוגיו	קנח
אות י + ההגדרה ההלכתית של יוצא ושל ממוצה מגוף הבע"ח.....	קס
אות יא + בדין מזון מלכות	קסד
אות יב + בדין דבש שמקורו מ-'טל דבש'	קע
אות יג + בדין דבורים שמצצו מאכל לא כשר או חלבי או בקדושת שביעית מה דין הדבש.....	קעו
אות יד + בדין שעוות [דונג] דבורים.....	קפג
אות טו + בדין כשרות השלאק - Shellac	קפו
אות טז + בדין צבע מאכל E120 קוכיניל/קירמיז	קצ
אות יז + בכשרות בעלי חי או צמח שהוזרקו לו גנים טמאים, או ממין שאינו מינו.....	קצה
אות יח + בדין בשר, עוף, דג וחלב מתורבתים.....	רב
אות יט + בדין קפה לואק, המיוצר מזרעים שעוברים דרך קיבת בעל חי.....	רכו
אות כ + דינים העולים מן הקונטרס בדין יוצא מן הטמא.....	רל
סימן ה	בדין 'מראית העין' במרחב הציבורי בבשר וחלב מתורבת
סימן ו	אם מותר לרכוש דגי סלמון מעושנים ללא פיקוח כשרותי.....
סימן ז	זכוב שניטלו כנפיו אי חשיב עדיין 'בריה'.....
סימן ח	עוד בדין זכוב שניטלו כנפיו - מו"מ עם רבני המכון שליט"א.....
סימן ט	בדין חרקים הנבראים מהעיפוש, האם יש להם דין בריה.....
סימן י	בדין רסק עגבניות אם יש לאוסרו באכילה מחמת חרקים שנמצאו בו
סימן יא	בכשרות מי חלב והיאך יש להגדיר מים אלו.....
סימן יב	אם שייך טמטום חלב לאחר ביטול בשישים. ודין חילוף מע"ש על סוכר.....
סימן יג	בדין בישול עכו"ם בסרדינים, ואם יש בהם קטנים וגדולים.....
סימן יד	בדין בישול עכו"ם בשמן סויה ובשמן קנולה.....
סימן טו	טמפון העשוי מספוג ים וחומר אורגני אחר, אם הוא מקבל טומאה.....
סימן טז	אם צריך עשרה בפדיון הבן.....
סימן יז	אם יש טעם לנהגים לקנות קבר מחיים.....

אבן העזר

סימן א	אשה גרושה שהרתה לאיש זר ומבקשת היתר להפיל מחמת כבוד המשפחה.....
סימן ב	אשה שילדה ללא נישואים אם צריכה גט להוטרד.....
סימן ג	כמה דקדוקים וטעויות שנכתבו בכתובה.....

חושן משפט

סימן א	פתח את ארון הברו בפנימייה, ושכח לסגור, ובבין הזמנים נגנבו דברים, אם חייב לשלם
סימן ב	שאל מחבירו חפץ ולמחרת חבירו שאל ממנו חפץ ונאנס אצלו, אם נחשב שמירה בבעלים.....
	תוכן ענינים מפורט.....

אורה חיים

סימן א

האם צריך להסיר טבעות בנטילת ידיים שחרית או לאחר יציאה מבית הכסא

נשאלתי מרעייתי הרבנית שתחי', אודות הסרת הטבעת קודם נטילת ידיים ביציאה מבית הכסא או נטילת ידיים שחרית, אם יש לחוש בזה לחציצה, כשם שחוששים ומסירים קודם נטילת ידיים לסעודה.

מקורה היא מדיני חציצה לטבילת הגוף כמבואר בגמ' בפסחים (דק"ט ע"ב) שלומדים מן הפסוק ורחץ במים את כל בשרו דבעינן שיהיה כל בשרו מכוסה במים ללא משהו שיחצוץ בין בשרו למים. אלא שכמבואר בגמ' בנדה (דס"ו ע"ב) וברמב"ם בריש הלכות מקוואות (פ"א ה"ו) ובשו"ע ריש סי' קצח, מן התורה אין החציצה פוסלת אלא ברובו, אולם אם מכסה רק מיעוטו מן התורה אין הטבילה פסולה. אולם רבנן גזרו גם על חציצה אפילו שמכסה רק את המיעוט. אולם כבר כתב רבינו הרמב"ם (סס נה"י) דהיינו דווקא אם מקפיד עליו שאם הוא במיעוטו ואינו מקפיד עליו אינו חוצץ וז"ל: 'נמצאת אומר שאם היה על בשר האדם או על גוף הכלי דבר מדברים החוצצין כגון בצק וזפת וכיוצא בהן אפילו טיפה כחרדל והוא מקפיד עליו לא עלתה לו טבילה, ואם אינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה, אא"כ היה חופה רוב הכלי או רוב האדם כמו שביארנו'. וכן הוא בשו"ע בריש סי' קצח. ואם לכתחילה אפשר שלא לחוש במיעוט שאינו מקפיד, נחלקו בזה הראשונים י"א שהיינו רק דיעבד ולא לכתחילה, וכ"ה דעת סה"ת (סימן עט), הסמ"ג (עשין כו) הסמ"ק (סימן ל"ג), ועוד. וכ"כ הרמ"א שם בריש סי' קצח. וי"א שאף לכתחילה שרי שלא לחוש היכא שזה מיעוט שלא מקפיד,

ולכאורה כך נראה דעת מרן הבית שהשמיט כל שברי הראשונים הנז'. וכ"כ בשיעורי שבט הלוי (סימן קל"א סעיף 3 אות ג) בדעת השו"ע. ומאידך ראה למו"ר בשו"ת שמע שלמה (ת"ג יו"ד סי' ט צד"ה ומ"ש הרמ"ע) שלא כדעת השב"ל, אלא דס"ל לשו"ע שלכתחילה אסור. והגם שתמה מנ"ל לשב"ל בלשון מרן כך. מ"מ אכתי יש לתמוה שמרן השמיטה כל דברי הראשונים הנז' דס"ל לאסור לכתחילה ושתק ולא הביא מאומה לא שם ולא בשו"ע. ובאמת שכבר כתב לתמוה על דברי מו"ר שליט"א בטהרת הבית (ת"ג צ"ג הל' ט"ז) והוכיח שדעת הב"י דשרי לכתחילה במיעוט שאינו מקפיד מדברי הב"י בסו"ס קצח. אלא שיש להעיר דהתם איירי בדבר הרפוי שמים יכולים לבוא שם, ואינו דומה בנמצא על בשרו ממש שאין מים יכולים לבוא שם, וראה בספר הלכה ברורה (ציוו"ה הל' ס"י קס"א אות ב) שכבר כתב להעיר על כך, אלא שגם הוא כתב שלמעשה משתיקת מרן הבית יוסף נראה דלא ס"ל כדעת הרמ"א להחמיר לכתחילה. יעו"ש.

ולגבי נטילת ידיים שנינו בגמ' בחולין (דק"ו ע"ב) וכן הוא לשון הרמב"ם (הל' נטילת ידיים סי' קל"א סעי' ב) לשון מרן השו"ע כאן בהל' נטילת ידיים (סי' קל"א סעי' ב) שכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בנטילה. ומדגיש מרן שזה אפילו במיעוט המקפיד. והגם שבספר התרומה (סימן עט) הביא בשם יש אומרים שאין דיני חציצה בנטילת ידיים כמו בטבילה, ודברי הגמרא בחולין איירי לענין נטילת לחולין בטהרה. אולם כבר כתב מרן בבית יוסף שדעת הרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש ועוד שלא כדברי היש אומרים הללו. וגם בסה"ת שם דחה דבריהם. ולמעשה מרן לא הביא דבריהם כלל בשו"ע, אולם הרמ"א הביא דבריהם וכתב: ואפשר שנהגו להקל בחציצה לענין נטילה, כי יש אומרים שאין שייך חציצה לנטילה, אבל העיקר כסברא הראשונה. ואת

בזה רבותינו הפוסקים. ועוד ראה בדברי הפוסקים שכתבו לדון באשה שאינה מורידה את הטבעת גם כשהיא לשה, או שאיננה לשה, ודין האיש, ודין אשה שאינה יכולה להסיר. ואכ"מ].

והנה כל האמור הוא לגבי נטילת ידיים לסעודה, אולם לגבי נטילת ידיים שחרית כתב מרן בבית יוסף (סי' ז) לתלות אי בעינן כלי במחלוקת הרשב"א והרא"ש לגבי טעם הנטילה, אם משום טינופת כהרא"ש די ברחיצה, ואם משום בריה חדשה צריך בכלי, ופסק מרן להלכה בשו"ע (סי' ז סעי' ו) שטוב להקפיד בנטילת ידיים שחרית בכל הדברים המעכבים בנטילת ידיים לסעודה. [ומלשונו שכתב טוב, מוכרח שהכריע כרא"ש ועי' במגן גיבורים (שלט"ג ז, ד) מה שכתב בזה]. והוסיף הרמ"א מיהו אינו מעכב לא כלי ולא כח גברא ושאר הדברים הפוסלים בנטילת הסעודה. וראה בביאה"ל בד"ה ושאר מש"כ על דברי הרמ"א. ולמעשה אם טוב להקפיד לכתחילה הוא הדין שיש להקפיד על חציצה שגם היא בכלל הדברים המעכבים לנטילת ידיים. וכ"כ בשולחן ערוך הרב בהוספות לשולחן ערוך (סדו הטעילה) וז"ל, גם צריך ליזהר אפילו לעכב שיהיו מים הכשרים לנט"י לסעודה ושיבואו על ידיו מכח כלי ומכח אדם וכו' וכן צריך ליזהר מדברים החוצצים וכל דבר הפוסל בנט"י לסעודה, לפי שכל נטילה הפסולה לסעודה אין לברך עליה בשחר, ע"כ. וכן כתב לדייק הגר"מ זריהן זצ"ל בשו"ת מעין חיים (מ"ה ס"ב) מדברי המנורת המאור לרבי ישראל אלנקאווה זצ"ל שיש ליזהר בנט"י שחרית מכל הדברים החוצצים כמו בנט"י לסעודה. וגם מסברא נראה שכן הוא ואדרבא יש להחמיר בחציצה יותר משאר הדברים, שהרי אם יש דבר חוצץ על ידיו הרי זה כאילו לא נטל ידיו כלל. [גם בנטילה לכהנים בנשיאת כפים מצאנו שנחלקו בזה הפוסקים אם יש בזה חציצה או לאו, ראה שו"ת בית ישראל סי' יז. ובספר נשיאת כפים כהלכתה עמ' רנו. ובספר פסקי תשובות ח"ב נשיא"כ אות כא. ובספר תשובות והנהגות (מ"ג ס"ג). ובהלכה ברורה (מ"ו עמ' עג) כתב שטוב שלא יהיה חוצץ, ומכל מקום אם אין זמן להסיר יטול ידיו בלי להסיר. ובספר חוט שני דיני נשיאות כפים (הענין ב) נשאר בצ"ע בד"ז].

דברי הרמ"א שהעיקר כסברא ראשונה מבאר הלבוש (שס"א קפ"ב) שנטילה זו מטרתה את הידיים כמו טבילה, וכשם שבטבילה דאורייתא תקנו חציצה אף במיעוטו המקפיד, הוא הדין בנטילת ידיים יש להקפיד שלא תהא חציצה גם במיעוטו דכל מה שתקנו חכמים כעין דאורייתא תיקנו. ולמעשה כדעה זו שיש להקפיד על חציצה גם במיעוטו, כן היא הכרעת רוב ככל הראשונים והפוסקים וכן עיקר.

אלא שלגבי מיעוט שאינו מקפיד בנטילת ידיים, נקט השו"ע הנז' בלשון 'אין לחוש', שפירושו דמותר לכתחילה. ובאמת שכבר כתב כן בספר התרומה (פ"ו) שהגם שבטבילה הביא שיש להחמיר לכתחילה, כתב שכן הוא הדין רק בטבילה. והבי"ד בבית יוסף שם.

ומכל זה יש ללמוד לגבי הטבעת, שהנה מצאנו בדבר זה דיון בדברי הראשונים, היאך לנהוג הלכה למעשה, והביא דבריהם מרן הבית יוסף (א"ח מ"א סימן קפ"ב) בזה"ל: 'וכתוב עוד שם בהגהות אשירי וצריך להסיר הטבעת מעל ידו בשעת נטילת ידיים. ואף על פי שהרוקח (סי' ע"ב) כתב שאינו צריך נראה דהיינו מפני שהוא סובר ששיעור נטילת ידיים לחולין עד פרק אמצעי של אצבעות והטבעות הם מונחות באצבע למטה מאותו פרק, אבל לדברי הפוסקים שסוברים שצריך ליטול למעלה מאותו פרק צריך להסיר הטבעות אם הם מהודקים, וכדתניא בתוספתא דמקואות (פ"ו ה"ד) השירים והנזמים והטבעות רפין אינם חוצצין אוצין פירוש מהודקין חוצצין וכתבה הרא"ש בפרק תינוקת (הל' מקואות ר"ש סי' כו). ואם תאמר טבעת מהודקת אמאי חייצא הרי מיעוטו שאינו מקפיד עליו הוא כבר תירץ שם הרא"ש בשם הראב"ד (נעלי הגפס ענין הטעילה) דמקפדת היא להסירו בשעת לישה וכיון שהיא מקפדת בשום פעם אף על פי שאינה מקפדת בשעת טבילה חייצא עכ"ל ונראה דאפילו טבעת רפויה צריך להסיר בשעת נטילה אי משום דלא בקיאים בשיעור רפיון זה ואי משום דלא ליתו להתיר אף במהודקת. עכ"ל הבית יוסף. [ורפויה הכוונה כשהיא יכולה להסתובב בנקל על האצבע, כן כתב הרב המאירי בביאורו עמ"ס מקואות בריש פרק ט בשם רבותינו הגאונים. ועוד שיעורים כתבו

אלא שיש להביא מש"כ הבאור הלכה (נד"ה ט"ז) 'נראה דדברים שאין בנט"י רק זהירות לכתחילה אין צריך כאן ליזהר בזה וכ"כ הפמ"ג'. ולכאורה לפי זה יש להקל לכתחילה בטבעת רפויה, שאיננה אלא מפני החשש וכמבואר בבית יוסף לעיל.

אולם טבעת מהודקת שרגילה האשה להסיר בזמן הלישה היה נראה שהוא בכלל טוב להקפיד בכל הדברים המעכבים שכתב השו"ע.

ולכאורה כן יש לומר גם לגבי נטילת ידיים ביציאה מן השירותים, דיש ליטול ידיים מפני רוח רעה. אולם האמת תיאמר שהמנהג היותר נפוץ שאין הנשים נוהגות להסיר הטבעות אלא בנטילת ידיים לסעודה ולא בנט"י שחרית ולא ביציאה מבית הכסא. ויש מקום גדול לחלק בין טבילת הגוף ונט"י לסעודה, לבין נטילה שחרית או ביציאה מבית הכסא, דהתם יש מצוות נטילה להיטהר. ושם אכן יש להקפיד גם במיעוט המקפיד, כיון דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ותקנה שייכא במקום שיש חובה. משא"כ שאר נטילות אינן תקנה, אלא להסיר רוח רעה ולסלק הסכנה, ולכאורה בזה לא שייך להשתמש בלשון 'תקנה' של חכמים. וכבר דקדק בזה בלשונו הגאון רבי חיים פלאגי זצוק"ל בספרו לב חיים (א"ח ס"ג ע"ג) שם כתב לדון אם נכנס לבית הכסא ולא עשה צרכיו אם יש ליטול ידיים, והאריך לכתוב על סיבת הנטילה ודן בדברי הזוהר, וסיכם שלדעת רזה"פ רק בעשה צרכיו צריך ליטול, ודעת הא"ר והתורת אמת על הזוה"ק ס"ל דגם בלא עשה צרכיו יש ליטול ידיו. וסיים שם שנכון ליטול ג"פ מחמת דהוי סכנה דחמירא סכנתא ולא אזלינן בתר רובא, והוסיף שכ"כ המרדכי (בבב"א א"ח ק"ג) וז"ל, ועל הדברים הצריכין נטילה אשר שאלת אם סגי בנקיון בעלמא בלא מים, דבר שאי אפשר להתברר בראיה ברורה, אין לעשות פרוקא לסכנתא, וטוב להחמיר ליטול במים, ע"כ. הנה למעשה כל זה הוא מחמת הזהירות מסכנה ואינה חובה מתקנת חכמים. וממילא כל מיעוט המקפיד שאינו אלא מדרבנן, אפשר שאין לחוש לזה בנטילות אלו.

וגדולה מזו כתב בשו"ת גינת ורדים (יו"ד כלל ו סימן י"ב) דאף בטבילה דרבנן של בעל קרי אין צריך להקפיד על חציצה במיעוטו המקפיד וז"ל: ואפי' שהיה סיבוך זה דבר שמקפיד עליו וגזרו עליו חכמים שיש בו חציצה, הנה כיון שעיקר טבילה זו ליתא מדאורייתא אלא תקנה דרבנן בעלמא דתיקון עזרא כדי שלא יהיו ת"ח מצוים כו', הכא בנ"ד לא הוה משגחינן בה דהוי כעין גזרה לגזרה, שהרי עיקר התקנה היא משום גזרה גם מיעוט שמקפיד עליו שחוצץ ליתא, אלא משום גזרה שגזרו על מיעוט המקפיד משום רובו שמקפיד, א"כ איכא למימר דבטבילה זו לא החמירו והעמידו דבריהם על דין תורה, ע"כ. ולכאורה דבריו צ"ב שהרי מצינו גם בטבילה דרבנן כגון טומאת כתם או נט"י לסעודה שגזרו בהם על מיעוטו המקפיד, והטעם משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכמו שהבאנו לעיל מדברי הלבוש. אלא יש לבאר כמש"כ לעיל, דא"נ טבילה שהיא לשם טהרה כמו נט"י לסעודה או טבילה משום טהרת כתם אמרינן כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, אבל בטבילה שאינה לשם טהרה כמו בעל קרי שהוא כדי שלא ת"ח וכו', לא אמרינן כעין דאורייתא, והוא הדין והוא הטעם בנטילת ידיים שהיא משום רוח רעה דכיון שאינה משום טהרה אין צורך להקפיד על חציצה במיעוטו שאינו מקפיד.

והן אמת שראיתי באשל אברהם (נוטשאטט סימן ד) שכתב להסתפק בזה וז"ל: 'צריך לעיין כעת אם שייך חציצה בנטילת ידיים שחרית, לגבי נקיות ידיים פשיטא דלא שייך חציצה, לנטילת ידיים במים והיה חציצה פשיטא דלא גרע מנקיות ידיים, אך לגבי להעביר הרוח רע מהידיים אולי גם לזה לא שייך חציצה, או אולי הוא כנטילת ידיים לסעודה שמעין קידוש ידיים ורגלים, וטוב לכתחלה לחשוש, היטב'. אלא שדבריו שם איירי על חציצה בכלל ואפשר שבמיעוט לא עלה בו הספק.

ושז"ר לגרנ"ק זצוק"ל בספרו חוט שני (הלכות נשיאת כפיס עמוד רט"ו) שכתב כדבר פשוט, שלא מצאנו שגזרו חציצה במיעוט המקפיד אלא בטבילה

ובנטילת לסעודה, אולם לא משום רוח רעה, יעוי"ש. ועוד יעוי' בספר דבר משולם (נסי' ד נזו"ע, סי' כג). ועוד ראה לגר"מ זריהן זצ"ל בספרו שו"ת מעין חיים (מ"ה סי' 6) שהאריך בזה מכל מיני צדדים, וסיכם למעשה שכל שזה משום רו"ר בלבד אין להקפיד על חציצה [ורק בנטילה לשחרית לגברים שזה גם משום תפילה יש מקום לכתחילה להקפיד].

העולה לדינא:

הגם שלכתחילה יש לחוש בנטילת ידיים גם לאחר שירותים ושחרית ככל דיני נטילה לסעודה כולל מחציצה, מכל מקום בחציצה הנמצאת על מיעוט היד כגון טבעת אף אם מקפידים להסירה בזמן לישה, אין לחוש לזה מחמת חציצה והנח להם לישראל במנהגם זה שהוא נכון להלכה.

סימן ב

מי שנקטעה ידו הימנית היאך ינהג לגבי הנחת תפילין ונטילת לולב [ודין יד ביונית]

כט סיון תשפ"ד

לכבוד מעלת ידידי

ה"ה עמיחי שינדלר הי"ו
ממזכי הרבים ביישוב כרם שלום
השלום והברכה!

אותם חיוס אדם, נקטעה ידך הימנית, ונותרת רק עם הזרוע כלומר בין המרפק לכתף. ושאלתך כיצד לקיים מצות הנחת תפילין. האם ביד שמאל, ואם כן איך תקשור, הרי אין באפשרותך, ואיך תקיים 'וקשרתם' ועוד שאלת, לאחר שנותרת ללא יד ימין, ועיקרי הפעולות יעברו ליד שמאל, היאך יהיה הדין, והאם מעתה יהיה דינך כאיטר יד לכל דבר. או דילמא שתמשיך להניח על יד ימין על החלק שנותר בין המרפק לכתף.

שנינו בברייתא במסכת מנחות (דף לו ע"ב) 'אין לו זרוע פטור מן התפילין, אחרים אומרים, ידכה לרבות את הגידים' ומצאנו מחלוקת ראשונים כיצד להסביר מחלוקת זו, דעת התוס' (סג) שהם לא נחלקו אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא, ומסבירים המפרשים, שאם אין לו זרוע כלל [כלומר שחסר לו גם החלק שבין המרפק לכתף], פטור מתפילין. אולם אם יש לו זרוע כלומר יש לו חלק זה בין הכתף למרפק, אף שאין לו יד, חייב בתפילין. ומאידך דעת האור זרוע (מ"ב סי' תקעז) בפירושו הראשון שת"ק ס"ל שגידים פטור אפילו אם יש לו זרוע, ואילו לדעת אחרים מניח על הקיבורת. ובפירושו השני ביאר שמחלוקתם היא באופן שחסר גם מן הזרוע, שאז לתנא קמא פטור מן התפילין בכלל, ולאחרים יניח ביד ימין או במה שנשאר מן הזרוע. והטעם שלתנא קמא פטור לחלוטין כתב האו"ז שהוא מחמת שאנו צריכים את הפסוק 'ידכה' כדי ללמוד שמניחים תפילין בשמאל שהיא יד כהה, ואין לנו מקור לחייב את הגידים. וכדעת האור זרוע כן כתב בספר היראים (פימן ע"ט).

ראו כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה ביום שמחת תורה תשפ"ד, כאשר נכנסו אליכם המרצחים ימ"ש ובגופך מנעת פגיעה בבני משפחתך היקרים שהיו עוטפים אותך. ולא עוד אלא דברי מדרש תהלים (שומר טוב פי"ח) מול עינינו, שם שנינו 'אלא כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה, בידוע שמוחלין לו עונותיו, ונעשה כבריה חדשה'. וברוך השם זכות גדולה עמדה לכם ששלח הקב"ה המלאך לפניך, ושמרך במפגש עם מלאכי החבלה, יחד עם כל בני ביתך, וגזר על כולכם חיים. וחלקו של השטן שפגע בידך שאתה רגיל לזכות בהם בני אדם, ונפשך בשאלתך הייתה זמן קצר לאחר שהתעוררת, מה יהיה דינך לגבי הנחת תפילין ועוד מצוות התלויות ביד. וכבר שוחחנו על כך בעל פה, ואמרתי שנשנה פרק זה.

מהות הספק, לאחר שעד אותו יום היו כל מעשיך ביד ימין, והנחת תפילין כדרך רוב בני האדם, ביד שמאל. ולאחר המתקפה האכזרית לתקפ"ץ של

זה מעכב את המצוה, שהרי הקשירה היא רק 'הכשר מצוה' ולא לעיכובא. וכן כתב המשנה ברורה (ס"ק ו), וכן כתבו להלכה בשו"ת שבט הלוי (תלך א אורח חיים ס"ו ס), ובשו"ת יביע אומר (תלך ט, אורח חיים סימן ו). ואפילו אם הקושר אינו מחוייב במצות תפילין כגון אשתו או בתו, גם כן שפיר דמי, כן הכריע הכף החיים (אורח חיים ס). ובאמת שזו גמרא ערוכה במסכת עבודה זרה (דף ע"ט ע"ב) 'מעשה באשה אחת שנישאת לחבר והיתה קושרת לו תפילין על ידו', ואמנם יש שביארו שהכוונה שהייתה רק מסייעת לו לקשור, אבל למעשה הכריעו האחרונים שאשה יכולה בשעת הצורך גם לקשור בפועל את התפילין על היד. ויותר מזה התיר בשו"ת מקור נאמן (ח"צ ס"ו ז) שגם אפשר להשתמש בגוי שיקשור את התפילין על זרועו של האדם.

אולם האמת היא שבמקרה שלנו, הגם שיד שמאל שלימה היא, ורק יד ימין היא זו שנקטעה, מכל מקום לכאורה יש כאן מקום לדון, שהרי לאחר שיד ימין העיקרית איננה, וכל המלאכות נעשות ביד שמאל, ממילא היא נעשית היד העיקרית והימין הופכת להיות יד כהה, וממילא יצטרך להניח תפילין על הנותר מיד ימין שהיא היד הכהה וכדין איטר יד. וכן פסקו כמה מן האחרונים והביא דבריהם במשנה ברורה על דברי השולחן ערוך (ס"ק כג) שכתב: אטר יד ימינו, אם עושה כל מלאכתו בשמאלו, מניח בשמאלו שהוא ימין של כל אדם. ואם שולט בשתי ידיו, מניח בשמאל כל אדם. ואם כותב בימינו, ושאר כל מעשיו עושה בשמאלו, או כותב בשמאל ושאר כל מעשיו עושה בימין, י"א שיניח תפילין ביד שתש כח, דבעינן יד כהה, וי"א שהיד שכותב בה היא חשובה ימין לענין זה ומניח תפילין ביד שכנגדה. (וטוב הרמ"א ב"ה: והכי נהוג). וכותב על דבריו המשנה ברורה 'ואפילו נעשה איטר ע"י שהרגיל עצמו אח"כ ולא נולד כך, יניח בימין. וכל שכן אם מן השמים הרגילוהו דהיינו שנולד לו חולי בימינו וניטל הכח ממנו או שנקטע לו כף ידו הימנית וצריך לעשות כל מלאכתו בשמאל בודאי דינו כאיטר גמור ויניח על היד הרצוצה ואם חזר לבריאותו ונעשה שולט בשתי ידיו בשוה הרי הוא ככל אדם' וכהכרעת המשנה ברורה כן כתבו עוד כמה מן האחרונים. והגם שיש מי שחולק וסובר שאין

ולהלכה פסקו רוב הפוסקים האחרונים כדעת התוספות, שאם נשאר זרוע בצד שמאל, יניח על הזרוע ויברך עליהם. וכן כתבו להלכה הב"ח (ס"ו כו נד"ה כתב הר"ב) וכ"כ האליה רבה (ס"ק ג) וכ"כ הלבוש ונחלת צבי בסי' זה. וכ"כ בביאור הגר"א (ס"ק ו). ועוד אחרונים. אולם רבינו הרמ"א על השולחן ערוך (ס"ו ס"ב) כתב שגידם שאין לו רק זרוע, יניח בלא ברכה, וזאת מפני שחשש שלא לברך בגלל שיטת האור זרוע.

וכוונת הרמ"א שיניח, היינו על הזרוע שנותרה בצד שמאל, כן כתב הביאור הלכה. אלא שהביא את דברי המגן אברהם שכתב שכוונת הרמ"א להניח על יד ימין. ובספר כף החיים (אורח חיים ד) כתב שכדאי לחוש לדעת המגן אברהם ולאחר התפילה לחזור ולהניח על יד ימין. ובספר הלכה ברורה (ציון הלכה סוף אורח חיים ג) כתב שאם קשה לו לחזור ולהניח, יסמוך על דעת רוב הפוסקים ויניח רק על הזרוע השמאלית.

והוסיף המשנה ברורה (ס"ק ה) שכל זה כאשר עד המרפק הכל נקטע, אולם אם נשאר חלק אפילו קטן לאחר המרפק, גם האור זרוע סובר שלכל הדעות, חייב להניח בברכה על יד שמאל. ודלא כדברי הפרי מגדים שכתב שלדעת האור זרוע תמיד יהיה פטור, כי לא הודפס האור זרוע בימיו.

והלכה למעשה מי שנקטעה ידו השמאלית ונותרה הזרוע מהמרפק עד הכתף, יניח התפילין על הזרוע שנותרה בצד שמאל, ובלי ברכה. וכאשר יניח תפילין של ראש יברך 'על מצות תפילין' ויכוין גם לפטור התפילין של יד. והשערי תשובה (ס"ק ז) כתב שלמנהג האשכנזים יברך על של ראש שתי ברכות גם 'להניח' וגם 'על מצות' תפילין.

אלא שכל המבואר לעיל הוא במי שידו הימנית נשארה עיקרית, וממילא יד שמאל שלו נשארה יד כהה, וכבר הכרענו שאם נותר הזרוע ויש שם מקום להניח התפילין, יניח שם, ובזה יצא ידי חובה. אולם במקרה דידן שנקטעה היד הימנית, א"כ בהשקפה ראשונה היה נראה שאין עיכוב להניח ביד שמאל שלו, שהרי היא שלימה ויניח שם תפילין, וכיון שקשה לו ההנחה יכול הוא להיעזר באדם אחר, ואין